

PORSGRUNN KOMMUNE

Kommunedelplan for kultur 2024 – 2036

Kunnskaps- grunnlag

INNHold

HISTORIE OG STATUS FOR KULTURBYEN PORSGRUNN	3
Kulturhistorisk bakgrunn	3
Borgerskap og arbeiderkultur	3
Arkitektur og byrom	4
Teater, festivaler og andre kulturaktører	5
STATUS FOR DE ULIKE KULTURUTTRYKKENE.....	6
Kulturarv	6
Scenekunst	8
Litteratur	10
Musikk.....	13
Film	14
Visuell kunst	16
Datakultur og digitale plattformer	18
TRENDER OG UTVIKLINGSTREKK I KULTURLIV OG SAMFUNN	20
Fremtidsanalyse kulturbruk	20
Scenarioer for framtidens kultursektor.....	21
KULTURLIV OG KULTURBRUK.....	22
Norsk kulturindeks.....	22
Status innenfor de enkelte kulturområdene	23
Aktivitetsportalen og kulturfrivillighet.....	24
Norsk kulturbarometer	25
Kulturbruk blant personer med innvandrerbakgrunn	26
Ungdoms kulturbruk.....	26
Digital kulturbruk blant ungdom.....	28
FOLKEHELSE OG LEVEKÅR.....	28
Folkehelse.....	28
Befolkningsutvikling	29
UngData-undersøkelsen 2021	29
VERDISKAPING I KULTURSEKTOREN	31
Kulturøkonomi	31
Verdien av en kulturkrone	32
Kulturarrangementer og verdiskaping.....	33
Verdien av frivillighet	33

Som grunnlag for utarbeidelse av kulturplanen har vi sett til ulike kilder for fakta og status for kulturområdet lokalt og nasjonalt. Dette for å ha en kunnskapsbasert og bred forståelse for nåsituasjonen, samt hvilke utviklingstrekk som er gjeldende, som grunnlag for å sette retning for kulturfeltet i Porsgrunn videre.

Historie og status for kulturbyen Porsgrunn

Kulturhistorisk bakgrunn

Porsgrunn har alltid vært en by som har tiltrukket seg mennesker fra ulike steder, som følge av gode næringsvilkår og ikke minst gunstige vilkår for skipsfart. Slik sett har byen vært en smeltedigel av kulturelle bidrag lenge før industriutbyggingen på slutten av 1800-tallet. Kontakten med for eksempel nederlandske, tyske og engelske kunder viser seg i alt fra slangord til familienavn i området. Impulser utenfra har alltid preget byens identitet.

Tømmereksporsten var sentral for etableringen av Porsgrunn som samfunn, men det var først etter at stedet ble tollsted i 1652 at byen for alvor vokste til. Statusen som tollsted førte blant annet til at utenlandske handelsmenn og selskaper etablerte seg i byen. Dette fikk stor betydning for stedets arkitektur og kultur. De gamle patrisergårdene, som tidligere var en viktig del av byens arkitektoniske identitet, er i dag borte, men kirken på Vestsiden, samt den tidligere kirken på Østsiden, er eksempel på bygg som kom til med hjelp fra utenlandsk kapital. Innvandringen førte også med seg kunst og kulturelle innslag, men disse var ifølge kilder i all hovedsak tilhørende borgerskapet.

Porsgrunn fikk sin bystatus i 1807 drevet fram av et aktivt borgerskap. Dette skulle prege byen, dets arkitektur og kulturelle aktiviteter gjennom hele århundret.

Det som kanskje preger Porsgrunn mer enn noe annet, selv i dag, er industriutbyggingen som blomstret mot slutten av 1800-tallet. Dampsager og skipsfarten førte til opprettelsen av mekaniske verksted og andre industriforetak. Den industrielle utviklingen forsterket seg på begynnelsen av 1900-tallet, da tilgangen på elektrisk kraft fra vassdragene oppover i Telemark la grunnlaget for at Porsgrunn og Grenland nå har utviklet seg til å bli et av landets største og fremste miljøer for prosess- og grønn industri.

Den sterke industrietableringen førte også til at landets første tekniske fagskole ble lagt til Porsgrunn, på Osebakken. Skolen ble senere en del av grunnlaget for etableringen av dagens universitetsmiljø på Kjølnes.

Borgerskap og arbeiderkultur

Gjenstandssamlinger på bl.a. museene vitner om borgerskapets kulturliv på 17- og 1800-tallet, med aktivt salongliv, private konserter og bok- og kunstsamlinger. Et eksempel i så måte er boksamlingen etter Carl Deichman, som levde på 1700-tallet og virket i Porsgrunn som forretningsmann, kanselliråd og boksamler. Han bygde gjennom sitt liv opp en samling på over 6 000 bøker, som han testamenterte til Christiania by. Denne boksamlingen fra Porsgrunn la dermed grunnlaget for landets folkebibliotekordning.

I 1846 fikk Porsgrunn sitt eget folkebibliotek, Henrik Wergelands Almuebibliothek, i Kammerherregården. Samlingen besto av 517 bøker med fortrinnsvis religiøs, moralsk eller historisk innhold. På denne tiden var Porsgrunn, og Norge, et mannssamfunn. Etableringen av Kvindernes Læseforening i 1898, en forening som fortsatt er aktiv, ga kvinner et diskusjonsforum.

Borgerskapskulturen var et fenomen som i stor grad døde ut med avviklingen av seilskuteperioden og rederklassen.

Selv om den i stor grad var forbeholdt de øvre sjikt av samfunnet, ble noe av denne kulturen likevel et viktig bidrag til samfunnets allmenne dannelse. Mange medlemmer av byens borgerskap var viktige personer i etableringen og opprettholdelsen av kulturelle institusjoner og sosiale hjelpeorganisasjoner.

Borgerskapskulturen ble utover på 1900-tallet overtatt av en arbeiderklassekultur, som i stor grad har vært med på å forme og definere byens kulturliv frem til i dag. For eksempel ble Vestsiden musikkorps og idrettsklubben Pors stiftet av arbeiderne på Porselensfabrikken. Likeledes startet Hydroarbeiderne på Herøya også idrettslag, orkester og korps på 1930-tallet. Porselensarbeiderne var også sentrale i opprettelsen av Arbeiderakademiet i Porsgrunn, hvis hensikt var å drive allmenn opplysning, og som i perioden frem til første verdenskrig på det meste hadde flere hundre medlemmer. Dette kan ses på som en direkte forløper til for eksempel dagens organisasjon Folkeakademiet og det lokalt forankrede Akademiet for livslang læring.

Fagforeningene sto bak byggingen av Folkets hus, som foruten å fungere som forsamlingshall, også hadde dans og andre kulturelle tiltak. På Herøya bygde Norsk Hydro Herøyahuset for sine arbeidere, med legesenter, kafé og kino- og teatersal. Mange av de ulike fabrikkene hadde i tillegg egne fagforeninger og arbeiderlag. Disse drev både med opplysende arbeid og bidro med kulturelle aktiviteter for arbeiderne, både i form av idrettsarrangementer, konserter, teater, filmvisninger og foredragsserier. I takt med utviklingen av Porsgrunn som industristad, flyttet en rekke mennesker til området fra andre steder i landet. Smeltedigelen fikk stadig mer kulturell tilførsel. Nye bydeler ble etablert og lokale tilbud oppstod. Bydelsklubber innen idrett og fritid ble vanlig; mange av disse eksisterer fremdeles. Korpsbevegelsen sto tidlig svært sterkt i kommunen, og bydelskorpene var et sentralt bidrag til byens 17. mai-tog.

En annen konsekvens av tilflyttingen er byens (og distriktets) store utvalg av tros- og kirkesamfunn. Grenland ligger helt i Norgestoppen i antall kirkesamfunn pr. innbygger. Foruten trossamfunn knyttet til etnisk tilhørighet, står spesielt frikirkebevegelsen særlig sterkt her. Arbeidere på Porselensfabrikken tok med seg katolisismen til Porsgrunn, som både førte til byggingen av den katolske kirken og til opprettelsen av byens første sykehus, St. Josephs hospital, i 1894 (om man ser bort fra behandlingshjemmet Radehuset på Osebakken). De katolske nonnene i Porsgrunn var et kjent syn, og hadde en svært viktig sosial rolle i byen frem til hospitalet ble avviklet i 1984.

Arkitektur og byrom

Samfunnsutvikling, omstilling og modernisering har opp gjennom historien ført til at mye gammel bebyggelse er revet for at eiendommene skulle kunne brukes til nye formål. Flere bybranner har også satt sitt preg på byen og gjort dens arkitektoniske uttrykk ganske så variert. Gammel trehusbebyggelse midt i sentrum ligger vegg i vegg med næringseiendommer og prydbbygg.

Byens arkitektur har flere gode eksempler som kan knyttes til ulike perioder av dens nyere utvikling. Noen få eksempler på barokk og rokokkostil finnes blant annet i bygningsmassen på Bymuseet. Ellers er det få, men gode eksempler på klassisistisk, empire, sveitser og dragestil (den Katolske kirken), før nyklassisisme (Rådhuset), nyrenessanse og nygotikk (Tollboden) setter sitt preg på byen rundt forrige århundreskifte. Noen områder er også sterkt preget av arbeiderarkitekturen i seilskutetiden, som på Kirkehaugen. På Osebakken finnes det bygninger som peker tilbake til da stedet var et travelt handels- og kontaktpunkt. Brevik er i det store og hele nesten som et museum over byens status som handelssted og anløpspunkt gjennom mange hundre år. Bjørntvedt har flere store villaer med røtter i rederperioden, mens det i bydeler som Herøya og på Stridsklev finnes eksempler på utviklingen

av arbeiderklassens arkitektur fra 1930-tallet og fremover.

Særlig to stilretninger har utpreget seg lokalt. Den ene er det store utvalget av typehus (arbeiderklasseboliger) som ble satt opp særlig fra 1930-tallet og fremover, i og med tilflyttingen av arbeidere til fabrikkene. Denne byggformen preger mange av kommunens bydeler. Den andre er en lokal variant av funksjonalismen, som kom med arkitekter som Knut Øverland, Dirik Willums og Johs Borchsenius, og som særlig har satt sitt preg på bybildet. Dette med bygg som Telegrafbygget, Parkrestauranten (før den brant), Sparebankgården, Sentrumsgården og en rekke private boliger. Rivninger og branner har gjennom historien endret bybildet. Østre Porsgrunn kirke brant i 2011 og ble erstattet med et nytt kirkebygg, og med den nylige brannen i Meierigården mistet byen et av de mest særpregede byggene i Grenland.

Teater, festivaler og andre kulturaktører

Porsgrunn har alltid hatt et rikt foreningsliv som har satt sitt preg på byen. Kor, korps, teater, visuell kunst, ulike musikkjangre, dans og annet. For mange av disse har samarbeidet og synergien som er skapt sammen med profesjonelle utøvere og miljøer vært svært sentralt.

Da Grenland Friteater ble stiftet i 1976 ble de av mange sett på som et sært, smalt og fremmedartet kulturuttrykk. Friteateret brøt normen og sto i motsetning til mer tradisjonelle scenebaserte teaterformer. Da de så fikk stor suksess med barneforestillinger som Sjakk & Ludo og sine utendørsforestillinger, utviklet de seg etter hvert til å bli en helt sentral og svært populær kulturinstitusjon i byen.

Grenland Friteater etablerte Porsgrunn Internasjonale Teaterfestival (PIT) i 1995, og dette er blitt en av de viktigste kulturhendelsene i byen i løpet av året, en skattet folkefest. Her blandes internasjonale gjestespill

med folkelige aktiviteter som nysirkus og gateteater, utstillinger, konserter og faglige seminarer. Liknende suksesser har Grenland Friteater hatt med sine mange byvandring. Stedsans, som først oppstod i forbindelse med markeringen av byens 200-årsjubileum, benytter seg ofte av elementer fra byens kulturarv, slik som punktnedslag i byhistorien. I de store teaterproduksjonene som f.eks. Meierislaget og Herøya 1943 har Friteatret skapt unike opplevelser for både amatører, profesjonelle utøvere og publikum. PIT er den største festivalen, men det har i tillegg vært arrangert litteratur-, film-, musikk- og kunsthendelser i kommunen. Felles for mange av dem er at de er fundert på dugnadsinnsats, og er avhengig av private initiativ for å opprettholdes over tid. En særegen og helt lokalt befestet tradisjon er Barnas Dag, som har vært arrangert siden 1946. Barnas Dag er etter 17. mai den største offentlige folkefesten i kommunen.

Opera har i nyere tid blitt en kjær og svært populær musikkform. Ikke som en avart fra det tidligere borgerskapet, men gjennom utrettelig arbeid fra avdøde Anders Vangen. Rundt ham oppsto det et miljø som har gjort opera og skjønnsang til et svært populært kulturelt innslag i byens kulturliv. I tillegg har byen fostret utøvere som nyter nasjonal anerkjennelse.

Porsgrunn er i nasjonal sammenheng kanskje mer kjent for sitt pønk- og hardcoremiljø, et musikalsk uttrykk forankret i arbeiderklassen som et opprør mot det etablerte og borgelige. Med etableringen av Rockeklubben i Porsgrunn i 1990 ble byen satt på det regionale og nasjonale kartet, og Rockeklubben har vært svært viktig for utviklingen av rockemiljøet i Grenlandsregionen.

Kulturskolens spede begynnelse strekker seg nasjonalt tilbake til tidlig 1950-tall, og fra 70-tallet ble det etablert og drevet musikkskoler i alle kommuner. Fra starten var musikk det eneste tilbudet, men fra slutten av 90-tallet kom det inn andre fagområder. Kulturskoleloven (paragraf 13.6 i Opplæringsloven)

ble vedtatt i 1997. Porsgrunn kulturskole ble etablert i dagens form i 1987. Kulturskolen har siden da vært en viktig arena for læring og opplevelser for barn og unge i kommunen, og skolen har i årenes løp utviklet gode tilbud i samarbeid med barnehager, grunnskole og fritidskulturlivet. Skolen er også en viktig kommunal arbeidsplass for profesjonelle kunstnere.

Status for de ulike kulturuttrykkene

Porsgrunn har et mangfoldig kulturliv med mange aktive kulturutøvere, organisasjoner, institusjoner, profesjonelle og amatører. Her følger en kortfattet status for de ulike uttrykkene.

Kulturarv

Kulturarv refererer til de materielle og immaterielle elementene som er arvet fra tidligere generasjoner og som er av betydning for en bestemt kultur eller et samfunn. Kulturarv omfatter en rekke ulike uttrykk og ressurser som er knyttet til menneskelig aktivitet og kreativitet gjennom historien.

I Porsgrunn finnes det fire museer, hvorav to profesjonelle institusjoner. Telemark museum drifter Porselensmuseet og DuVerden sjøfartsmuseum og vitensenter.

Porselensmuseet ble etablert i 2015 som et resultat av et næringsprosjekt (Senter for porselen og design) med formål å redde produksjonen ved Porselensfabrikken. Dagens utstillinger viser bl.a. gjenstander fra Thorsensamlingen, som er en stor privat porselenssamling gitt i gave til kommunen, samt samlingen fra Porselensfabrikken. I tillegg til fast utstilling, har museet periodiske utstillinger og er aktiv når det gjelder formidling til barn og unge. Museet samarbeider også med Porselensfabrikken samt med Kunsthall Grenland og Porselensverkstedet 1400 grader. Porselensmuseet er en del av European Route of Ceramics.

DuVerden sjøfartsmuseum og vitensenter ble etablert i 2013 og holder til i Sjøfartens hus på Frednes. Institusjonen er et opplevelses- og læringscenter for realfag, teknologi og sjøfartshistorie. De er et av landets 12 vitensentre. Med interaktive utstillinger, ulike formidlingsmetoder og tekst, bilder og filmer viser de bredde og mangfold og setter temaene inn i tidsaktuelle, historiske og kulturelle sammenhenger.

Porsgrunns museene og Brevik Bymuseum driftes av frivillige organisasjoner. Brevik Bymuseum ligger i Cohegården på Øya i Brevik og driftes av Brevik Historielag som ble stiftet i 1926. Historielaget sitt formål er å ivareta og fremme Breviks historie og kulturminner gjennom utstillinger, arrangementer og utgivelser, samt innsamling og oppbevaring av materiale.

Porsgrunns museene omfatter Porsgrunn Bymuseum og Sjøfartsmuseet og driftes av Stiftelsen Porsgrunns museene (opprettet i 1996) og Porsgrunn Historielag (stiftet i 1930). Organisasjonens formål er å bidra til bevaring av de gode tradisjoner i kommunens bygnings- og bymiljø og en positiv videreutvikling av disse. Hovedoppgaven er å ivareta de historiske bygningene, samt bidra til formidling av historien.

Det vises for øvrig til Porsgrunn kommunes Museumsmelding (2018).

Mye av Porsgrunns gjenstandssamling, uansett eier, ivaretas gjennom avtaler med Telemark museum. Dette gjelder en stor og nasjonalt viktig fotosamling samt diverse gjenstandssamlinger, bok- og dokumentamsamlinger, tekstsamling og Porsgrunn kommunes samling med gammelt porselen (Thorsen-samlingen). I tillegg besitter lokale historielag store samlinger, som dels er lagret, dels benyttet til utstillinger også videre.

Hydro-samlingen, som innbefatter både unike gjenstander og et betydelig fotoarkiv fra Norsk

Hydros historie på Herøya, er deponert hos Norsk Industrierbeidermuseum på Rjukan (NIA), etter avtale mellom bedrift og museum. Samlingen stilles til rådighet for forskere, men er pr. dags dato utilgjengelig for publikum.

Porsgrunn bibliotek kjøper inn alt som kommer ut av lokalhistoriske utgivelser og er på den måten med på å bevare utgivelser av lokalhistorisk verdi. Mye av den lokale historien forvaltes og formidles i tillegg dugnadsbasert, særlig av historielagene. Disse innehar samlinger av betydelig kulturhistorisk verdi. De lokale historielagene gjennomfører hvert år en rekke vandring, foredrag og visninger av sine samlinger. Her gjøres det et uvurderlig arbeid for å formidle kommunens kulturhistorie.

Det finnes også en del unikt filmmateriale. Det er gjort filmopptak fra området, som i dag er av uvurderlig historisk verdi. Mye av dette materialet er deponert hos Norsk Industrierbeidermuseum på Rjukan (NIA). Andre deler befinner seg hos Telemark museum.

Porsgrunn kommune har egne samlinger av kommunale saks- og vedtaksdokumenter, mye av dette med stor lokalhistorisk verdi, deponert hos IKA Kongsberg (Interkommunalt arkiv for Buskerud, Vestfold og Telemark IKS).

Porsgrunn kan også skilte med to store og omfattende historieverk. Det første ble utgitt i forbindelse med byens 150-års jubileum (1957). I tilknytning til Porsgrunn bys 200-årsjubileum i 2007 ble det utgitt et nytt stort historieverk i 3 bind, som er oppdatert til og med tiden for utgivelsen. Porsgrunn kommune deler ut både Byggeskikk- og restaureringsprisen, og prøver på denne måten å stimulere private aktører og næringslivet til å fornye innenfor rammene av lokale stilarter og tradisjoner.

Scenekunst

Scenekunst kan defineres som tidsavgrensede kunstformer som foregår direkte foran et publikum. I denne sammenhengen omhandler det kunstformene teater, opera og dans.

Teater som kunstform og som samlingspunkt har en lang og stolt tradisjon i Porsgrunn. Teaterfeltet rommer et mangfoldig utvalg som strekker seg fra profesjonelle teaterensembler, til barne-, ungdoms- og amatørteater, festivaler, kurs og diverse formidlingsarenaer for ulike målgrupper.

Amatørteatrene i kommunen er sammen med Porsgrunn kulturskole med på å danne et grunnlag for fremtidens teaterutøvere. Porsgrunn kommune har 3 aktive amatørteater: Amatørteateret Fantasia, Brevik Barne- og ungdomsteater og Porsgrunn Amatørteater. I tillegg er barn og ungdom fra Porsgrunn deltakere i Telemark barne- og ungdomsteater.

Barn og unge i Porsgrunn møter også teater som uttrykksform i barnehage, grunnskole og videregående skole. Ungdomsskolene som tilbyr valgfaget "Produksjon for scene" har i de siste årene samarbeidet med Kulturskolen, og flere skoler har mindre teateroppsetninger i forbindelse med periodeundervisning i oppfølgingen av den nye læreplanen i grunnskolen.

En viktig del av teaterlivet i Porsgrunn er Grenland Friteater, Norges eldste friteatergruppe. Friteateret har en lang tradisjon innenfor nyskapende og eksperimentell teaterkunst og deres aktiviteter har i mange år vært et naturlig samlingspunkt for innbyggerne i kommunen. Foruten å ha et mangfoldig teaterprogram i løpet av året, er friteateret også arrangør av Porsgrunn internasjonale teaterfestival (PIT), Norges største teaterfestival. Festivalen er kommunens mest besøkte årlige kulturbegivenhet, og hadde i 2023 et publikum på ca. 21 000 mennesker.

Stedsans er også et eksempel på hvordan Grenland Friteater tar byrommet i bruk for å la publikum se byen med nye øyne. Ved å bruke sceniske virkemidler på ulike steder, gjøres byrommet om til nye steds spesifikke formidlingsarenaer for utøvende teaterkunst. Grenland Friteater er også initiativtaker for festivalen "Vinterscenen", en festivalhelg med scenekunst, konferanser og teaterrelatert innhold.

Andre aktører innen teater som kan nevnes er Sagliocco Ensemble og Teater Avvik. Sagliocco Ensemble jobber i et intimt format som kjennetegnes av nær og direkte kommunikasjon med publikum. Produksjonene er særlig rettet mot barn og spilles i utstrakt grad gjennom Den kulturelle skolesekken. Ensemblet opptrer også i en rekke land i Europa, USA, Canada og Taiwan. Teater Avvik jobber med og for barn ved å lage og turnere forestillinger og pedagogiske prosjekter for de yngste.

Flere av amatørteatrene, profesjonelle grupper, samt byens kulturskole, benytter seg av ulike spillesteder i kommunen. Blant dem står Ælvespeilet som en sentral formidlingsarena for utøvende teaterkunst.

Opera som scenekunstuttrykk har de senere årene utviklet seg til å bli en sentral del av Porsgrunn som kulturby, i form av en folkelige operasjanger, som kombinerer opera, musikal og visesang. Foruten mange operakonsserter og arrangementer, er det også flere operatilbud for å drive utøvende kunst og talentutvikling i Porsgrunn kommune. Vangens operastudio er eksempel på dette. Her kan barn, unge og amatører utvikle seg musikalsk innenfor blant annet opera og klassiske musikkformer. Porsgrunn kulturskole har også et tilbud innenfor klassisk sang. Operafestivalen Opera i Telemark ble etablert i 2018 av Jacob Zethner, og benytter seg også i dag av Ælvespeilet som formidlingsarena.

Flere anerkjente sangere som f.eks. Didrik Solli Tangen, Emil Solli Tangen og Arild Bakke har vært og er viktige kunstnere og pedagoger som er sentrale for operaformidlingen i Porsgrunn kommune i dag. Operaformidlingen i kommunen bruker kulturarenaer som kirker, grendehus, bydelshus, kulturhus og andre lokaler.

Vestfold og Telemark fylkeskommune arbeider med å etablere en distriktsopera i vår region - Opera Vestfold og Telemark. Porsgrunn sitt operamiljø er en viktig bidragsyter i dette.

Dansfeltet i Porsgrunn består av både profesjonelle utøvere, organisasjoner og skoler som tilbyr opplæring og nettverk. Feltet er i en rivende utvikling, og de ulike aktørenes arbeidsfelt er både sammenfallende og unike.

Porsgrunn kulturskole tilbyr danseundervisning i flere ulike sjangre, og gir årlig opplæring til ca 125 elever i alderen 6–19 år. Dette tilbudet kompletteres av Studio D.A.N.S, som er en privat skole som tilbyr undervisning til elever fra 2-års alder og opp til voksen alder. Flere frivillige organisasjoner i Porsgrunn og Grenland har også dans som hoved- eller delaktivitet innen sjangere som stildans, folkedans, swing og tango.

I årenes løp har flere unge dansere gått på danselinjen på Skien videregående skole, og samspillet mellom kulturskoler, videregående skole og profesjonelle aktører har bidratt til å utvikle et rikt danse miljø i Porsgrunn og Grenland.

NORA – Nasjonal og regional arena for dans i Vestfold og Telemark står i en særstilling på dansfeltet. De er et av fire nasjonale kompetansesentre for dans, innenfor både produksjon, kompetanse og formidling av dansekunst. NORA programmerer dansekunst av høy kvalitet, og deres aktivitet treffer et bredt spekter av publikum på tvers av alder, etnisitet og bosted.

De har i en årrekke produsert større danseforestillinger i samarbeid med Porsgrunn kommunes kulturavdeling, kulturhuset Ælvespeilet, og Bakgården ungdomshus.

Litteratur

I vid forstand kan man definere litteratur som all tekstproduksjon. En litt snevrere definisjon er å definere det som tekst med varig verdi. Både skjønnlitteratur og faglitteratur er inkludert i denne definisjonen.

Porsgrunn bibliotek har en lang historie og ligger sentralt plassert ved Rådhusparken. Biblioteket er Porsgrunns storstue for litteratur og formidler litteratur både gjennom en allsidig mediesamling og ulike aktiviteter og arrangementer for folk i alle aldre. Biblioteket blir også brukt som møteplass for lokale skrivegrupper.

Kvindernes Læseforening er en tradisjonsrik leseforening som siden opprettelsen i 1898 har bidratt til å formidle litteratur og skape diskusjon rundt samfunnsaktuelle temaer. Foreningen har både lukkede og åpne møter og gir Porsgrunns befolkning mulighet til å møte et variert utvalg av forfattere gjennom året.

Litteraturgarasjen har vært en viktig bidragsyter når det gjelder litteraturformidling i Porsgrunn. De drev i mange år Porsgrunn litteraturfestival (Bjørge Vik-dagene) og delte også ut Bjørge Vik-prisen til forfattere av kortprosa, noveller eller lyrikk.

Gjennom kommunens ulike formidlingsordninger, spesielt Den kulturelle skolesekken, Den kulturelle bæremeisen og Den kulturelle spaserstokken, får både barn, unge og eldre oppleve litteraturformidling i enten barnehage, skole eller på institusjon.

Det formidles ikke bare litteratur i Porsgrunn, det skapes også. Vi har godt etablerte forfattere innen dramatikk, tegneserier og krim bosatt i kommunen vår. Vi kan blant annet nevne dramatiker Fredrik Brattberg som spilles på scener over hele verden og er oversatt til 20 språk. Grenland Friteater har i mange år hatt et samarbeid med forfatterstudiet i Bø for å gi unge forfatterspirer muligheten til å teste ut sine

tekster på en scene. Porsgrunn videregående skole har også etablert et eget skrivesenter som skal hjelpe elevene med egen tekstproduksjon.

Når det gjelder den lokalhistoriske litteraturen, er det flere aktive historielag som bidrar til at den vokser. Porsgrunn huser også flere aviser og et av NRKS distriktskontorer, og er på den måten arbeidssted for mange journalister i regionen.

Våren 2023 ble det vedtatt at Porsgrunn skal bli Friby. En Friby tar imot en forfulgt yrer og bidrar til at hen får mulighet til å fortsette å skrive i trygghet. Porsgrunn blir gjennom Friby-arbeidet del av et internasjonalt nettverk av byer og regioner som jobber med yringsfrihet.

Musikk

Musikk er et omfattende felt som inkluderer skapelsen, utførelsen, produksjonen, distribusjonen og opplevelsen av musikk. Det er et bredt spekter av aktiviteter, yrker, bransjer og kunstneriske uttrykk som utgjør musikkfeltet i Porsgrunn: Utøvere, komponister, produsenter, lydteknikere, arrangører, organisasjoner, musikkpedagoger og publikum.

Det er mange aktive lag og organisasjoner i musikklivet i Porsgrunn. De fleste av disse er medlem av Porsgrunn musikkråd. Musikkrådet arbeider for å fremme musikklivet i kommunen og har hatt spesiell oppmerksomhet på tilstanden til de ulike lokalene som benyttes til øving og fremføring i kommunen. Blant medlemmene er det flere korps, kor, arrangører og øvingsfelleskap. Porsgrunn kommune har sammen med musikkrådet opprettet et musikkstipend for unge musikere. Korpstradisjonen står sterkt, både hos voksne og barn. I Porsgrunn er det 11 aktive korps. Skolekorpsdirigentene er ansatt i kulturskolen.

Porsgrunn kulturskole har nærmere 800 elevplasser og gir undervisning innen musikk (i tillegg til dans, visuell kunst og teater). Innenfor musikk drives opplæring i bl.a. stryke- og korpsinstrumenter, orkester, piano, gitar, trommer, band og sang. Kulturskolen har egne lokaler i Porsgrunn sentrum og det gis i tillegg undervisning på fritidsklubbene og skoler. De fleste elevene er mellom 6-19 år, men kulturskolen har tilbud fra baby til pensjonist.

Fritidsklubbene er også en viktig arena for musikkinteressert ungdom med både øvingscontainere og muligheter for å låne utstyr. Her arrangeres det også ulike workshops.

Kulturhuset Ælvespeilet i kulturkvartalet i sentrum er byens profesjonelle storstue for konserter og fremføring av musikk. Her står både lokale, nasjonale og internasjonale størrelser på scenene. Brevik kulturhus er øvings- og visningsarena for en rekke aktører. Rockeklubben i Porsgrunn (RiP) er en av landets mest anerkjente rockeklubber. RiP er en helårsarrangør tuftet på frivillighet. Byens utesteder arrangerer mange konserter, og Kafé K huser bl.a. programmet til Grenland Blues- og Rootsklubb. Det arrangeres også konserter flere steder i Porsgrunn - i kirker, utesteder, forsamlingshus og byrom.

Det arrangeres musikkfestivaler på konsertscenene, utendørs i byrommet og utenfor bykjernen. Det er mange ulike arrangører som står bak festivaler med alt fra smal til bred publikumsappell. Fra rendyrka jazz- og folkemusikkfestivaler arrangert av frivillige, til familievennlige popfestivaler med kjente og kjære navn på plakaten. I sommermånedene er det tett mellom festivalene, og det dukker stadig opp nye arrangører. Grenland Jazzforum er en viktig regional arena for musikere og komponister, og har blant annet arrangert festivalen Jazzalarm.

Film

Filmfeltet inkluderer alle aspekter ved filmproduksjon, distribusjon og opplevelse: Filmskapere, filmteknikere, filmbransjen, institusjoner og organisasjoner, festivaler og publikum.

Filmmiljøet i Porsgrunn består av noen enkeltpersoner og selskaper som kan trekkes frem. Bjørn Bremdal kan sies å være en institusjon i Grenlands filmliv. Han har jobbet med produksjoner for TV i tillegg til reklame og ulike informasjonsfilmer. Bremdal er også en pådriver når det gjelder bevaring av lokalhistoriske filmer.

Selskapet Fenomen må også nevnes. De har hatt stor suksess med ulike dokumentarfilmer og ikke minst med seersuksessen «Rådebank» på NRK. I tillegg har vi enkeltpersoner som Jørn Steen, som blant annet har stått for dokumentasjon av Grenland Friteaters mange forestillinger, og selskaper som FilmPlot og Pastiche Films.

Filmsentret Charlie feiret 100 år som kommunal kino i 2021. Den er i dag den mest besøkte kinoen i Telemark og en av de ledende i Vestfold og Telemark, både på teknisk utstyr og filmtilbud. Utover det å vise de store filmene, settes det også opp mye norsk film, smalere kvalitetsfilm og film fra ulike hjørner av verden. Charlie har ulike spesialvisninger som strikke kino, kinotek, samt visninger med besøk fra filmprodusenter, regissører og skuespillere, og har også tilbud i form av seniorkino og babykino. Det vises også konsertfilmer, museumsfilmer, opera og teater fra tid til annen. I samarbeid med Den kulturelle skolesekken arrangeres Skolekinouken årlig. Dette er et tilbud til grunnskolene i kommunen om å se film uten kostnad for skolen eller elevene.

Den lokale filmklubben Grenland Filmklubb, er i tillegg til Filmsentret Charlie, en viktig bidragsyter når det gjelder formidling av film i Porsgrunn.

Visuell kunst

Visuell kunst omfatter maleri, fotografi, kunsthåndverk, tegning, grafikk, skulptur, video/film/dokumentar, installasjoner, stedsspesifikke og relasjonelle uttrykk, lydkunst, performance, nettkunst, gatekunst, graffiti, tegneserier, artists' books, bruk av uterom og offentlige rom med mer. Kunsten kan være gjenstandsbasert, men like gjerne ta form av handlinger, hendelser og situasjoner.

Porsgrunn kommune har vedtatt at 1% av byggebudsjettene ved nye kommunale bygg skal avsettes til kunst. På denne måten skapes ny og relevant samtidskunst der folk ferdes. Ordningen har blant annet bidratt til at man kan oppleve kunst i bygg, parker og byrom rundt omkring i kommunen. De siste årene er det gjort en stor jobb med å registrere og digitalisere kommunens kunstsamling. Samlingen er tilgjengelig på Digitalt Museum.

Kunsthall Grenland er lokalisert i Kulturhuset Ælvespeilet. Her finner vi skiftende utstillinger av samtidskunst. De senere årene har det vært en særskilt oppmerksomhet på kunst og kunstnere som bruker porselen som materiale. Kunsthall Grenland er en del av et nordisk nettverk for porselen og bidrar til å styrke porselenssatsingen i fylket. I tillegg er Kunsthall Grenland en av aktørene bak den tverrkunstneriske festivalen Greenlightdistrict. Porsgrunn porselenstipend ble opprettet i 2020 og deles ut årlig til unge kunstnerskap som arbeider med porselen som materiale og uttrykk. Stipendet inkluderer et prisbeløp, samt et tre måneders residensopphold med tilgang på materialer og brenninger på Porselensverkstedet 1400° i Porselensfabrikkens tidligere lokaler. Dette er et samarbeid med Kunsthall Grenland, som fasiliteter oppholdet og fungerer som vertskap.

Telemark kunstsenter (TKS) er kunstnerstyrte visningssteder som eies og drives av de profesjonelle kunsternes fagorganisasjoner, Billedkunstnerne i

Telemark og Norske Kunsthåndverkere Sør-Norge. For kommunene er de regionens kompetansesenter på kunstfeltet og innenfor kunst i offentlig rom. Billedkunstnerne i Telemark (BiT) er den faglige sammenslutningen av yrkesaktive billedkunstnere i Telemark.

Porsgrunn kunstforening er en av landets eldste kunstforeninger, som i tillegg til utstillinger arrangerer foredrag og medlemsaktiviteter. Kunstforeningen er en frivillig organisasjon som har som formål å vise profesjonell kunst.

Porsgrunn malerklubb har eksistert i mer enn 70 år og består av amatørmalere som har funnet sammen i et atelierfelleskap.

Utover dette finnes det flere gallerier i Osebrostrøket og i Brevik – et privateid visningssted med utsalg, galleri og utstillingslokaler for skiftende utstillinger, samt Gruppe 9 i Brevik – et privatdrevet galleri som viser profesjonell kunst i sommersesongen. Det eksisterer også andre arbeids- og atelierfelleskap på kunstfeltet.

Gjennom formidlingsordningen Den kulturelle skolesekken får barn og unge kunnskap og kunstopplevelser. Tilrettelegging av utstillinger i Kunsthall Grenland, skulpturvandringer gjennom byen og faste besøk på Porselensfabrikken og Porselensmuseet er tilbud for elever i grunnskolen. Porsgrunn kommune har lang tradisjon for formidlingsarbeid i tett samarbeid med kunstinstitusjonene.

Datakultur og digitale plattformer

Datakultur er et samlebegrep som omfatter en rekke kulturuttrykk man kan gjøre digitalt. Eksempler kan være dataspill og digital kunst, film og musikk. De ulike kulturelle uttrykkene som ligger under begrepet datakultur, finner stort sett sted i virtuelle landskap og er ikke alltid knyttet til geografiske steder.

Dataspill er den største fritidsinteressen blant ungdom i dag, og i Porsgrunn har vi to idrettslag som har startet opp tilbud innen E-sport. I tillegg har vi åpne møteplasser på de kommunale fritidsklubbene og biblioteket med gamingtilbud til barn og unge. DuVerden er en viktig aktør som inviterer til ulike type verksteder og kurs innen for eksempel koding. Sammen med blant annet DuVerden og Universitetet i Sørøst-Norge arrangerer Porsgrunn bibliotek hvert år GirlTechFest, et arrangement hvor jenter på mellomtrinnet får leke seg med teknologi.

På kulturhuset Ælvespeilet arrangeres cosplay-arrangementet KawaiiCon hvert år. Her samles hundrevis av folk i alle aldre for å dyrke sin interesse for cosplay, anime, manga, film og litteratur.

Porsgrunn har også en aktiv underskog av gamere og influensere som har markert seg både nasjonalt og internasjonalt på ulike digitale plattformer.

Trender og utviklingstrekk i kulturliv og samfunn

Fremtidsanalyse kulturbruk

På oppdrag fra Kulturdepartementet gjennomførte InFuture (2018/2019) en fremtidsstudie for å kartlegge trender innen kulturområdet i et brukerperspektiv. Studien omfatter fire dimensjoner: det kulturelle samfunn, publikum, kulturøkonomi og kulturell nyskaping.

Rapporten beskriver 14 trender:

- Fra ett stort til mange små fellesskap
- Nye roller for fysiske møteplasser
- Kultur for økt læring og skaperkraft
- Formater i vekst og nedgang
- Den nye generasjonen kulturbruker
- Viktigere å trene kulturbruk
- Digitalisering gir økt tilgjengelighet
- Svakere finanser
- Opplevelser mer etterspurt
- Mer samarbeid for nye finansieringskilder
- Sterkere konkurranse om kulturoppmerksomheten
- Viktigere å kjenne sitt publikum
- Publikum som (med)produsenter
- Viktigere å innovere i kulturfeltet

Rapportens oppsummering og hovedfunn viser blant annet at:

Kulturens rolle i samfunnet blir viktigere, blant annet fordi mennesker møtes fysisk i mindre grad enn før. Samfunnet har utviklet seg fra å være ett stort fellesskap til mange små. Internasjonalt ser vi en demokratisk tilbakegang, hvor også utviklingen blir forverret av at digitalisering kan forsterke bekräftelsestendenser.

Næringslivet er i en positiv utvikling og omstilling, blant annet drevet av den teknologiske utviklingen. Læring og skaperkraft blir viktigere, og her kan kultursektoren bidra.

Publikums kulturbruk er i endring, og finansieringen forventes å bli mer utfordrende. Det har over tid vært en vekst i offentlig finansiering av kultur, men med en moderat effekt på deltakelse og interesse. Utviklingen i kulturbruk varierer også i befolkningen, hvor barn og unges besøk er nær halvert, mens voksne over 45 år har økt sitt besøk med nær 40 % (1991 – 2015). Dessuten vises et trendbrudd, hvor unge ikke lenger legger fra seg sine kulturelle ungdomsvaner når de blir voksne. Kultur er blant annet tilegnet smak, og kulturbruk henger tett sammen med utdanning, foreldres preferanser og kulturell kapital i hjemmet. Den offentlige finansieringen av kultur blir mer presset. Holdningene i befolkningen til statsstøttet kultur er avhengig av hvorvidt man er bruker eller ikke.

Stimulering til innovasjon, samarbeid og vekst blir viktigere. Norsk språk og kultur møter en sterkere konkurranse fra internasjonale aktører. Plattformselskaper (som Google, Netflix og Spotify) oppnår stadig mer makt, og deres fremmarsj gir nedgang i annet kulturkonsum. Ulike publikummere motiveres til kulturbruk av ulike årsaker. Mens unge (18-24 år) stimuleres av det å være aktive og utforskende, motiveres de voksne (over 55 år) av berikelse, identitet og kvalitetstid. Publikums egne kulturelle aktiviteter tar nye former, med overgang til neste fase av kulturproduksjon hvor digitale plattformer, sosiale nettverk med nisje-nettsamfunn og forbrukerprodusert kreativt innhold blir viktigere. Og det er et uforløst internasjonalt potensial for kunst og kultur fra Norge.

Rapporten peker på at det blir viktigere å fremme den demokratiske samtalen, samt at befolkningens informasjonskyndighet og ytringsforståelse blir viktigere. Skolen må bidra til å fremme

borgerkompetanse og skaperkraft i omstillingen av Norge. Prosesser og metoder fra kunst- og kulturfeltet kan integreres i andre fag for å oppnå dette. Det blir sentralt å skape nytt innhold i fysiske møter mellom mennesker for å fremme sosialt samvær på tvers av de små fellesskap. Kulturell kapital i byer og tettsteder kan bidra til dette.

Legitimiteten til offentlig finansiert kultur må fremmes, blant annet ved å understøtte publikumsorienteringen, både gjennom flere besøk og vektlegging av kvalitet. Økt mangfold, både blant kulturaktørene og hos publikum, kan også bidra til å forsterke legitimiteten.

Det blir viktigere å trene befolkningen i kulturbruk, samt utfordre den kulturelle komfortsone. Også det å øke kulturens tilgjengelighet blir vesentlig, blant annet ved å utnytte digitale muligheter. Det blir viktigere å styrke finansieringen av kultur ved å understøtte flere finansieringskilder, og økt egeninntjening.

Kunnskapsgrunnlaget for kulturområdet bør styrkes, og publikumsinnsikten bør forbedres. Det samme bør utviklingen av og undervisningen i digital kompetanse for kulturfeltet, både innen produksjon og distribusjon. Det blir viktigere å fremme innovasjon, samt utnytte digitale muligheter i kultursektoren. Det er nødvendig med mer effektiv forvaltning av opphavsrett, samt fremme samarbeid og utvikling av felleskonsepter på tvers av kulturelle aktører. Det blir viktigere med talentutvikling innen nye kulturfelt, samt å styrke internasjonal gjennomslagskraft for norske kulturaktører.

Kilde: infuture_fremtidens-kultur-i-et-brukerperspektiv_.pdf (regjeringen.no)

Scenarier for fremtidens kultursektor

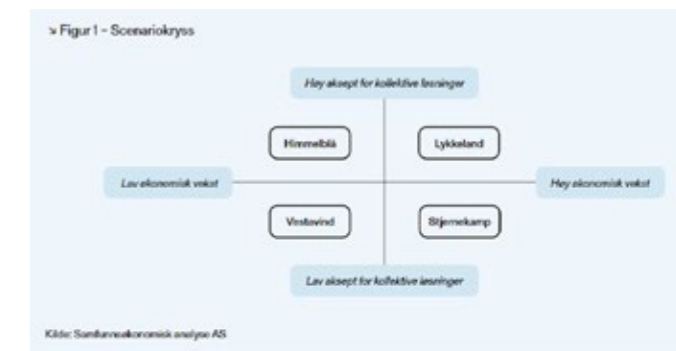
Kulturrådet utarbeidet i 2021 scenarier for fremtidens kultursektor, i samarbeid med Samfunnsøkonomisk analyse og med innspill fra

representanter for sektoren, for å se for seg hvordan det norske samfunnet og kulturlivet kan se ut om 15 år. Scenariofortellingene forsøker å lage et bilde av fremtidens kultursektor i 2035. Rapporten har lagt en sektororientert tilnærming til grunn, herunder fokus på kulturnæringene innen litteratur, musikk, scenekunst, visuell kunst, museum og kulturarv.

Innledningen i rapporten sier følgende: «Kultur har vært en del av samfunnslivet i gode tider og gjennom kriser. Enten kulturen er underholdende, vakker eller provoserende, søker folk mot kulturuttrykk for fellesskap, ytring og refleksjon og for å forstå seg selv og samfunnet bedre. Kunst og kultur bidrar til å danne, forme og styrke fellesskap, og et rikt kulturliv anses som viktig i et velfungerende demokrati.»

Det er valgt ut noen områder som trolig vil forme kultursektoren fremover. Det handler om politikk og lovgivning, den norske økonomien, demografi og bosetting, digitalisering og teknologisk utvikling, sosiokulturelle forhold, miljø og klima. Med bakgrunn i dette har man sett på utvalgte drivkrefter i de ulike scenarioene, herunder vektlagt den økonomiske utviklingen og aksept for kollektive løsninger.

Ulike kombinasjoner av de to drivkreftene har gitt opphav til fire scenariofortellinger som er kalt: Lykkeland, Stjernekamp, Vestavind og Himmelblå (jmf, figur)

Kilde: Scenarier for framtidens kultursektor - Publikasjoner - kulturradet.no

Kulturliv og kulturbruk

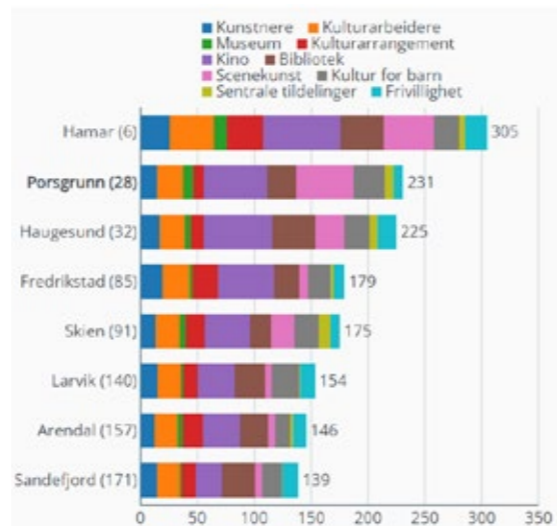
Norsk kulturindeks

Kulturindeksen er utarbeidet av Telemarksforskning og sammenligner status for kulturlivet i kommunene basert på en rekke kilder og databaser. Den fokuserer på ytringskulturen, og sier noe om utviklingstendenser (tall per innbygger). Kategorier og kilder tar utgangspunkt i hva som vektlegges i statlig kulturpolitikk, tilgjengelige data og faktorer som kan beskrive kulturtilbud og kulturbruk. Kulturindeksen er inndelt i følgende temaer: Kommunens utgifter til kultur, innbyggertilfredshet, faktorer som påvirker kulturlivet, kunstnere, kulturarbeidsplasser, museum, konserter, kino, bibliotek, scenekunst, kulturskole, Den kulturelle skolesekken, fritidsklubber, tildelinger og frivillighet. Porsgrunn sammenligner seg med Hamar, Haugesund, Skien, Larvik, Sandefjord, Arendal og Fredrikstad (sammenligningskommuner).

I dette kunnskapsgrunnlaget har vi tatt utgangspunkt i tall for 2021, selv om det foreligger tall for 2022 for enkelte av kategoriene. Dette for å ha et helhetlig grunnlag. Det opplyses at koronapandemien har påvirket flere av tallene for 2021.

Samlet sett ligger Porsgrunn på 28. plass i landet (av 356 kommuner) på kulturindeksen for 2022. Dette er den høyeste plasseringen de siste årene, og en positiv utvikling fra plass 55 i 2017. Av sammenligningskommunene er det kun Hamar som har bedre plassering med 6. plass. Det er innenfor kino og scenekunst Porsgrunn ligger best an.

Innbyggerne i Porsgrunn er tilfredse med kulturtilbudet i kommunen (score 8 på en skala fra 1-10). De er tilfredse både med muligheten til selv å delta i kulturlivet, med foreningslivet og med tilbudet innen konserter, forestillinger og kino, men noe mindre tilfredse med tilbudet innen museum og utstillinger.

Kulturindeksen peker på at både demografiske forhold og innsatsfaktorer påvirker kulturlivet, samt at de ulike variablene påvirker hverandre. Av demografiske forhold antas det sammenhenger mellom befolkningsstørrelse, alderssammensetning, antall studenter, utdanningsnivå og inntektsnivå, og kulturnivået i en kommune. En rekke studier viser bl.a. at utdanningsnivå påvirker etterspørselen etter kulturgoder i større grad. Også graden av urbanitet har betydning for kulturlivet, som vises bl.a. med variablene netto innpendling, sysselsatte i besøksnæring og sentralitetsindeks. Innsatsfaktorer handler i stor grad om kommunens utgifter til de ulike delene av kulturlivet.

Kommunens samlede netto driftsutgifter per innbygger til kultur i 2022 var 2 030 kroner, som er noe lavere enn landsgjennomsnittet. Utgiftene fordeler seg slik: 183 kroner til aktivitetstilskudd for barn og unge, 353 til folkebibliotek, 13 kroner til kino, 55 kroner til muséer, 104 kroner til kunstformidling, 349 kroner til kulturskoler, 471 kroner til kommunale kulturbygg, mens 503 kroner gikk til andre kulturaktiviteter. 2,9 % av kommunens totale utgifter

går til kultur, tilsvarende landsgjennomsnittet.

Sentrale tildelinger til kunst og kultur tar utgangspunkt i tilskuddsordninger som Frifond, Norsk kulturfond og tildelinger fra Riksantikvaren. Det ble delt ut ca 479 millioner fra Norsk kulturfond i 2022. Det utgjør 88,3 kroner per innbygger på landsbasis. I Porsgrunn ble det tildelt tilskudd tilsvarende 72,9 kroner per innbygger, halvparten av litt under landsgjennomsnittet og mer enn en dobling fra 2021.

Status for de enkelte kulturområdene

Kunstnere

Antallet kunstnere, deres kunstneriske aktivitet og deres kunstneriske kvalitet påvirker kulturlivet i kommunen. Kunstnere bosetter seg ofte i kommuner der utdanningsnivået i befolkningen er høyt og man har mye besøksnæring. I Porsgrunn er det registrert 106 kunstnere, hvorav 5 film- og scenekunstnere, 58 musikere og komponister, 12 forfattere og 30 visuelle kunstnere. Det er 2,9 kunstnere per innbygger, som er halvparten av landsgjennomsnittet og nest lavest av sammenligningskommunene. Kunstnertettheten har økt noe de siste 10-15 årene, innenfor visuell kunst og musikk.

Kulturell og kreativ næring

Antall kulturarbeidsplasser i Porsgrunn er noe lavere enn landsgjennomsnittet (12 sysselsatte per 1 000 innbyggere), men på nivå med sammenligningskommunene. I 2022 var det til sammen 442 som var sysselsatte innen kulturyrker i Porsgrunn. Av disse jobbet 108 med kulturproduksjon, 77 i media, 18 på bibliotek, arkiv og museum, 134 innen design, arkitektur og reklame, samt 105 med kulturformidling, -salg og -undervisning.

Museum

Hva gjelder museum hadde Porsgrunn 1,56 besøkende per innbygger i kommunen i 2022, noe som er under landsgjennomsnittet. Men utviklingen i museumsbesøk for Porsgrunn har vært stigende over

flere år, fra 0,15 besøk i 2013 til 1,56 i 2022 (totalt 57140 besøk).

Kulturarrangement

Tidligere omfattet denne kategorien kun konserter, men favner nå også scenekunst, underholdning, festival m.m. Det er utfordrende å få oversikt over alle kulturarrangement i Norge, men basert på tall fra de største billettselskapene over antall og omsetning, viser Kulturindeksen noen tendenser for de enkelte kommuner. På toppen av lista finner vi små kommuner med store festivaler, samt de store byene.

Tallene viser at Porsgrunn hadde 3,3 kulturarrangement per innbygger i 2022, noe som er lavere enn landet og i nedre sjikt blant sammenligningskommunene. Av kulturarrangementer er det flest konserter i Porsgrunn, med 2,16 per innbygger. Hva gjelder omsetning per innbygger ligger Porsgrunn på ca 1/3 av landet og lavest av sammenligningskommunene.

Kino

Kino er det kulturtilbudet som størst andel av befolkningen benytter seg av i Norge. Kino er også et tilbud som befolkningen i størst grad benytter seg av på tvers av sosioøkonomiske skillelinjer. Filmsentret Charlie hadde i 5357 filmvisninger i 2022 som plasserer kinoen på 12. plass i landet. Porsgrunn er rangert på 28. plass i landet hva gjelder kinobesøk, med 82 249 besøk i 2022. Det utgjør 2,25 besøk per innbygger (mot landet 1,62).

Bibliotek

Porsgrunn hadde 3,4 bibliotekbesøk per innbygger i 2022 (mot 4,2 i landet). Arrangementer på biblioteket samlet 3 630 personer i 2022, som er lavere enn landsgjennomsnittet og sammenligningskommunene. Det totale utlånet for fysiske medier i Porsgrunn var 81977, hvorav 48 % barnelitteratur, 47 % voksenalitteratur og 5 % andre medier. Det utgjør 2,24 utlån per innbygger, som er 6 % under landsgjennomsnittet. I Porsgrunn var det

5623 aktive lånerne i 2022 (4354 bosatt i kommunen). Det vil si at 12 % av kommunens innbyggere lånte bøker på biblioteket i 2022.

Scenekunst

Innenfor scenekunst plasseres Porsgrunn på 3. plass i landet hva gjelder teaterforestillinger, og på plass 27 innenfor danseforestillinger (antall forestillinger per 1 000 innbygger). Det ble vist 7261 teaterforestillinger og 1569 danseforestillinger i Norge i 2022. I Porsgrunn ble det vist 218 teaterforestillinger av teatre med tilskudd over statsbudsjettet. Det samla besøket på disse forestillingene var 27 576. Porsgrunn hadde både flere forestillinger og besøk per innbygger enn landet i 2022. Det ble registrert 15 danseforestillinger i Porsgrunn i 2022.

Kulturskole

Kulturskoletilbud er en del av den kulturelle grunnmuren og tilbyr undervisning innenfor en rekke kunstsjangere til elever i hele landet. Dette er en lovpålagt tjeneste som finnes i de fleste kommuner. Kulturskolen i Porsgrunn tilbyr opplæring innen musikk, dans, teater og visuell kunst. Den er plassert på plass 239 (timer) / 235 (elever) i landet. Det var 621 kulturskoleelever i Porsgrunn i 2022 (0,15 elever per barn i grunnskolealder (9-15 år)), som er på nivå med landsgjennomsnittet. Tendensen viser at antall elever i kulturskolen har sunket fra 2010. I 2022 tilbød Porsgrunn 9908 undervisningstimer totalt. Dette utgjør 2,40 timer per barn i kommunen, som er over landsgjennomsnittet og høyest av sammenligningskommunene.

Den kulturelle skolesekken (DKS)

Den kulturelle skolesekken (DKS) er en nasjonal ordning som sørger for at alle skoleelever i Norge får oppleve profesjonell kunst og kultur hvert år, innenfor alle kulturuttrykkene. I Porsgrunn var det til sammen 19 811 besøk på DKS-forestillinger i 2022. Det plasserer kommunen på 38. plass i landet. Deltakelsen utgjør 4,81 besøk per barn i grunnskolealder (6-15 år), mot Norge på 3,18. 59 % av besøkene var på kommunale

forestillinger, resten var besøk på fylkeskommunale DKS-forestillinger.

I Porsgrunn ble det vist anslagsvis 327 DKS-forestillinger i 2022, som utgjør 79 forestillinger per 1000 barn (6-15 år). Ser vi på fordeling etter sjanger var det flest produksjoner innen visuell kunst (24%), etterfulgt av forestillingen innen scenekunst (20%).

Kulturfrivillighet

Kulturindeksen inneholder også en kategori for kulturfrivillighet, men den viser kun kor, korps, historielag, husflidslag og kunstlag, og omfatter ikke frivillige kulturorganisasjoner innenfor litteratur, film, foto, teater, dans eller andre musikkorganisasjoner enn korps. Indeksen viser at det er til sammen 1000 medlemmer i ulike organisasjoner, fordelt på 427 i korps, 237 i historielag, 221 i kor, 70 i husflidslag og 45 medlemmer av kunstlag. Totalt utgjør dette 27,3 medlemmer per 1 000 innbyggere. Det er særlig høy korpsdeltagelse i Porsgrunn.

Fritids- og ungdomsklubber

Fritids- og ungdomsklubber er en ny kategori i Kulturindeksen. For 2022 er Porsgrunn rangert som nr. 225 i landet. I 2022 besøkte hver ungdom i snitt fritidsklubber 1,9 ganger i løpet av året, mens tallet for Porsgrunn var 0,8 ganger i året.

Kilde: Norsk kulturindeks

Aktivitetsportalen og kulturfrivillighet

Porsgrunn kommune har erfart, gjennom arbeidet med Aktivitetsportalen Porsgrunn, at datamateriale knyttet til frivilligregisteret og medlemskap i ulike organisasjoner generelt er svært mangelfullt og lite pålitelig. Ser vi til vår egen oversikt har vi totalt 79 aktivitetstilbydere innen kunst og kultur, hvorav ca 65 frivillige kulturorganisasjoner innenfor kor, korps, øvrig musikk, teater, film, historielag, husflid, foto, kunst, litteratur, og dans. Anslagsvis gir dette til sammen ca. 1 900 medlemmer i ulike frivillige kulturorganisasjoner i Porsgrunn.

Kilde: Forside | Aktivitetsportalen i Porsgrunn (aktivitetsportalenporsgrunn.no)

Norsk kulturbarometer

Norsk kulturbarometer 2021 viser en samlet fremstilling av nordmenns bruk av ulike kulturtilbud og deres tilgang til slike tilbud. Rapporten er en oppfølger av tidligere kulturbarometre, og gjengir en del hovedtall fra kulturbruksundersøkelsene fra og med 1991. Fra 2021 er digitale kulturtilbud inkludert. Resultater for 2021 viser generelt en betydelig nedgang i besøk for alle kulturtilbudene. Nedgangen kan delvis forklares med restriksjoner og nedstengning som følge av koronapandemien. Fra første målinger i 1991 og fremover har kino vært et dominerende kulturtilbud. 40 % gikk på kino i 2021 (mot 72 % 2016). Gjennomsnittlig kinobesøk for befolkningen har hatt en nedgang siden 2000, fra 4,3 besøk i løpet av året til et snittbesøk på 1,1 i 2021. De unge gikk mest på kino, og barne- og familiefilm var den mest populære sjangeren. Museum kan vise til at 29 % av befolkningen besøker kulturinstitusjonene (mot 44 % i 2016), hvorav flest unge og personer med høy utdanning. 18 % besøker kunstutstillinger (mot 36 % i 2016), hvorav flest kvinner og personer med høy utdanning. En overvekt av besøkende på kunstutstillinger så på malerier. 8 % av befolkningen benyttet digitale museums- og kunstutstillingstilbud i 2021.

Rundt 50 % av befolkningen var på teater i 2016 (1,3 besøk per person), mens tallet har sunket til 16 % i 2021. Det var vanligst å se en barne- eller ungdomsforestilling. Kun 3 % var på operaforestilling, hvor overvekt av publikum er yngre og de med høy utdanning. Også innenfor teater og opera var det noe besøk på digitale forestillinger i 2021. Ballett og dans hadde i 2021 flere publikummere som opplevde forestillinger digitalt (10 %) enn fysisk (5 %). Dans er mer populært blant de yngste i befolkningen, og flere kvinner enn menn bruker tilbudet.

Andelen av befolkningen som har vært på ulike kulturtilbud de siste 12 månedene i 2021.

Andelen som går på konserter har økt de siste årene. I 2016 var 62 % av befolkningen på konsert, mens tallet har sunket til 23 % i 2021. Men flere opplevde digitale konserter (35 %). Flere kvinner enn menn gikk på konsert, og størst andel går på popkonsert. Tilsvarende trend gjelder festivaler, hvor kun 8 % benyttet dette tilbudet i 2021 mot 32 % i 2016. Det er størst andel besøk på musikkfestivaler. Også andelen besøk på folkebibliotek har sunket fra 2016 til 2021, fra 46 % til 37 %. Snittbesøket var i 2021 på 2,5 per person i løpet av et år, og kvinner bruker biblioteket mer enn menn. Blant de besøkende lånte 63 % bøker. Hva gjelder boklesing så holder papirbøkene stand, 68 % av befolkningen leste papirbok i løpet av 2021, mens 18 % leste e-bøker som er særlig populært blant yngre. Kun 19 % deltok på tros- eller livssynsmøter, mot 36 % i 2016.

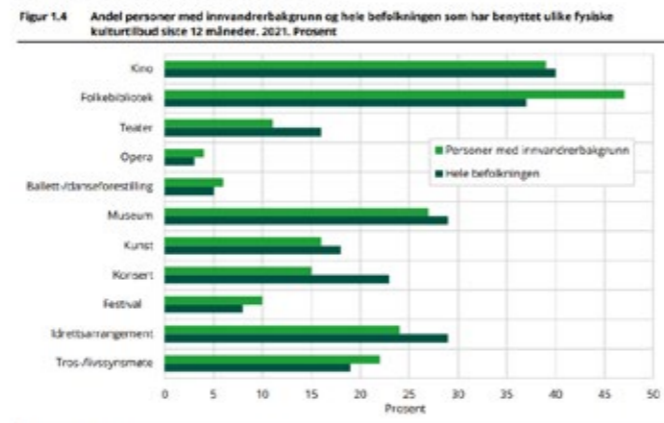
Andelen som driver ulike egenaktiviteter innenfor kulturfeltet varierer. 19 % av befolkningen oppgav at de spiller et instrument, hvorav flest menn. 16 % driver med kunst (f.eks. tegning, foto og maling) på fritiden, hvorav flest kvinner. En større andel yngre driver med kulturaktiviteter på fritiden. Kulturaktivitet gjennom den lokale kulturskolen har lavere deltagelse enn

egenaktivitet på fritiden. Blant dem som driver med sang og musikk er det størst andel som synger i kor, og her finner vi flest godt voksne. 3 % av befolkningen deltok på LAN/datatreff i 2021.

Kilde: Norsk kulturbarometer 2021 (ssb.no)

Kulturbruk blant personer med innvandrerbakgrunn

Rapport om «Kulturbruk blant personer med innvandrerbakgrunn 2021» (SSB) viser at andelene som har benyttet seg av de ulike kulturtilbudene er ganske like, blant de med innvandrerbakgrunn og befolkningen som helhet. Både kino og lesing er like vanlig i begge grupper. Unntaket er at personer med innvandrerbakgrunn i større grad enn befolkningen bruker både tros- og livssynsmøter og bibliotekene. 47 % av de med innvandrerbakgrunn besøkte folkebibliotek i 2021, og dette var det mest populære kulturtilbudet blant denne gruppen. Men få benyttet seg av folkebibliotekenes digitale tjenester (17 %). Av personer med innvandrerbakgrunn hadde 27 % vært på museum, 16 % på kunstutstillinger, 11 % på teaterforestillinger og musikal i samme periode, mens en større andel så digitale teaterforestillinger (17 %). Svært få var på opera- eller danseforestillinger og konsertbesøk, og det var mer populært med digitale forestillinger enn fysiske. Kun én av ti med innvandrerbakgrunn gikk på festival. Andelen som drev med ulike egenaktiviteter innenfor kulturfeltet varierer blant de ulike aktivitetene. 19 % av personer med innvandrerbakgrunn oppga at de spiller et instrument, og det var mer populært blant menn enn kvinner i 2021. 19 % driver med kunst, som for eksempel tegning, foto og maleri på fritiden. Kunst som fritidsaktivitet var mer populært blant kvinner enn menn, med henholdsvis 24 % og 14 %. (Noen av resultatene kan være preget av pandemi med tilhørende restriksjoner deler av undersøkelsesperioden.)

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Kilde: Statistics Norway's Open Research Repository (SNORRe): Kulturbruk blant personer med innvandrerbakgrunn : 2021 (unit.no)

Ungdoms kulturbruk

Rapporten «Ung kultur» ble utarbeidet av Telemarksforskning som en del av kunnskapsgrunnlaget til Barne- og ungdomskulturmeldingen (Meld. St. 18 (2020/2021)). Den samler resultatene fra et bredt oppdrag om barn og unges kultur- og hverdagsliv før og nå, nasjonalt og lokalt, analogt og digitalt.

Sammendraget slår fast at kulturbruken blant barn og unge, når det kommer til tradisjonelle kulturaktiviteter, er svært høy og stabil. På et litt mer detaljert nivå, er det likevel slik at tradisjonelle kulturaktiviteter som bibliotek og museum har hatt en liten nedgang i bruken, mens aktiviteter som scenekunst, opera, ballett/dans og teater/musikal/revy opplever økt bruk fra barn og unge. Den viser også at barn og unge bruker langt mindre tid på tradisjonelle medier, og langt mer tid på digitale medier. Lineær-TV har hatt en drastisk nedgang i bruken, mens sosiale medier, strømming og dataspill kan betegnes som barn og unges nøkkelaktiviteter. Fritidsorganisasjoner opplever relativt høy og stabil aktivitet. Undersøkelser viser også at det finnes noen

tydelige sosiale forskjeller når det gjelder kulturbruk blant barn og unge. Barn av foreldre med høy utdanning er i høyere grad brukere av kulturskolen. Det er også tydelige forskjeller for medlemskap i fritidsforeninger, og ungdom fra lavere sosiale lag bruker mer tid foran skjerm enn ungdom fra høyere sosiale lag.

Det er utfordrende å studere og analysere effekten av kulturbruk. Likevel er det ingen grunn til å tvile på at kultur, særlig når vi inkluderer ulike medier i dette kulturbegrepet, spiller en svært stor rolle for dagens barn og unge. Flere tiår med kultursosiologisk forskning, særlig rettet mot ungdom, har også bekreftet at kultur er en sentral markør av identitet. Kultur, særlig musikk, har og har hatt betydning for danning av personlig identitet, gruppetilhørighet og for å signalisere opprør. Samtidig viser ungdomsstudier at generasjonskløfta til dels er forsvunnet. Kanskje er det derfor nye kulturuttrykk har overtatt musikkens rolle som identitets- og generasjonsmarkør: sosiale medier, gaming, nettforum, memes osv.

Kunnskapsgjennomgangen viser samtidig at det er et potensielt paradigmeskifte som kanskje kan spores: en (gjen)åpning av døren til å vurdere kultur som en kilde til dannelse og medborgerskap, slik også den siste kulturmeldingen (Meld. St. 8 (2018-2019)) fokuserer på. Et slikt skifte representerer eventuelt en forskyvning i fokus fra kulturens transfer-effekter til kulturens verdi og individuelle betydning.

Rapporten peker på at barn og unges lokale kulturliv er preget av fem utviklingstrekk:

- Valgmulighetene har økt i svært stor grad. Der tilbudet tidligere var sentrert rundt et fåtall aktører og tilbydere, tradisjonelle kulturtilbud og et allmennkringkastende monopol på radio og TV, er tilbudet i dag svært mangfoldig. Det gjelder både kulturtilbud og medietilbud, både digitale og analoge uttrykk, både som deltager og som tilskuer.

- Bevegelse fra frie arenaer til tilrettelagte fordypningstilbud. Frie arenaer med lav terskel og lite spesialisering er under press.
- Økt profesjonalisering i dette feltet. Det innebærer økt institusjonalisering, økt formalisering, og overgang fra dugnad til innkjøp av profesjonelle tjenester.
- Endrede vilkår for frivilligheten. Forventninger om profesjonalitet og kvalitet kan forskyve noe av den frivillige innsatsen, og selv om frivillighetens død nok er overdrevet, som en informant påpeker, fungerer den annerledes enn tidligere.
- Nye aktørmønstre på området. Det er forventninger om tettere samarbeid mellom brukere og tilbydere, gjennom f.eks. medvirkning og deltagelse, både hva gjelder barna selv og deres foreldre, som i større grad enn tidligere er involvert i barnas fritid. I tillegg har det kommet en bevissthet inn i feltet som handler om å rekruttere brukere til kulturtilbud som er underrepresentert. Det gjelder særlig minoritetsungdom.

Kulturtilbudet til barn og unge er et resultat av et samspill. Den ene siden i dette samspillet utgjøres av en kulturell infrastruktur, som blant annet inkluderer formelle virkemidler som organisering, lovverk, større, nasjonale satsninger og økonomiske støtteordninger. På den andre siden finner vi lokale tilpasninger, enkeltpersoners innsats, demografi, tilfeldigheter, historie og, som alltid, noen vanskelig identifiserbare x-faktorer. All kulturaktivitet foregår i en kommune, men sektoren er helt avhengig av en nasjonal politikk som legger forpliktelser på et lokalsamfunn.

Det er også svært viktige virkemidler for kulturtilbudet som ikke fanges av en gjennomgang av de formelle virkemidlene, for eksempel de lokale ildsjelene. Et annet sentralt virkemiddel for utvikling av kulturtilbud er også samarbeid, samspill, og samvirke mellom ulike aktører. Samarbeid som verktøy for tjenesteproduksjon og samfunnsutvikling

har blitt mer fremtredende de senere årene, gjennom begreper som samskaping, kommune 3.0 og medvirkning. Samlet sett kan vi si at gode samarbeidsmodeller på sitt beste fører til at offentlige, private og frivillige aktører sammen klarer å skape et helhetlig kulturtilbud som er bedre enn hva de enkelte aktørene kunne fått til uten samarbeid.

Kilde: UngKultur - Telemarksforskning 2020.pdf

Digital kulturbruk blant ungdom

I en undersøkelse gjennomført av Telemarksforskning (2023) om trender i det skjermbaserte kulturforbruket til ungdom, er det fire hovedaktiviteter som skiller seg ut: gaming og YouTube, sosiale medier, mer intellektuelle aktiviteter og mer kreative aktiviteter. Den viser også at majoriteten som drev med gaming og YouTube var gutter, mens det var en overvekt av jenter i aktivitetskategorien sosiale medier. Mobiltelefon skilte seg ut som den mest brukte digitale enheten hos begge kjønn.

Kilde: Digital kulturbruk blant ungdom | Telemarksforskning

Når vi her ikke trekker frem digital kulturbruk for flere målgrupper, er det fordi det finnes lite tilgjengelige relevante analyser og rapporter.

Folkehelse og levekår

Kulturloven understreker at alle skal ha mulighet til å delta i kulturaktiviteter. Utover kulturens egenverdi har kultur også betydning for folks helse, trivsel og tilhørighet. Kjennskap til sammensetning av befolkningen anses derfor viktig for å innrette kulturtilbudet.

Folkehelse

Sentrale mål i folkehelsearbeidet er å fremme helse og trivsel for alle, forebygge sykdom og skader og bidra til å utjevne sosiale helseforskjeller. Folkehelseoversikten for Porsgrunn kommune fra 2020 «Sammen om Porsgrunnshelsa» gir en oversikt over befolkningens helsetilstand og faktorer som virker inn på denne.

Sosial ulikhet er en økende folkehelseutfordring både nasjonalt og lokalt. Generelt sett viser folkehelsestatistikk at Porsgrunn, med enkelte unntak, har en helsetilstand lik landet. Men andelen i aldersgruppen 15–29 år som har psykiske symptomer og lidelser, er høyere enn i landet som helhet. Andelen barn (0–17 år) i Porsgrunn som bor i husholdninger med lav inntekt er 13,4 % (ca 850 barn), som er høyere enn i landet som helhet (11,7 %) (SSB). Forskjellen i forventet levealder mellom de som har grunnskole som høyeste utdanning og de som har videregående eller høyere utdanning er større enn i landet som helhet. Forskjellen i forventet levealder er en indikator på sosiale helseforskjeller i kommunen. I Porsgrunn er forventet levealder for kvinner 82,8 år og 78,3 år for menn. Tilfredsheten med lokalmiljøet blant ungdomsskoleelever er på nivå med landet. Porsgrunn har 13,5 % uføretrygdede (hvorav 200 unge mellom 18 og 29 år) (betydelig høyere enn landet), og 23 % av befolkningen er aleneboende (som landet).

Innvandrerbefolkningen i Porsgrunn utgjør ca 13,5 % av befolkningen (ca 5 000 personer), i tillegg er det 2,8 % med innvandrerbakgrunn (norskfødte/ 2. generasjon). Innvandrere består av mange grupper, bl.a. arbeidsinnvandrere, utenlandske studenter, flyktninger som bosettes i Porsgrunn og blir innbyggere, flyktninger på asylmottak som er her midlertidig, og inngiftede fra utlandet. Det er minst 40 ulike nasjonaliteter representert i Porsgrunns-samfunnet, hvorav flest fra Ukraina, Polen og Syria, etterfulgt av Litauen, Iran, Thailand, Irak, Sverige, Eritrea, Vietnam, Filippinene og Afghanistan. Universitetet i Sørøst-Norge (USN) har totalt ca 2 750 studenter, hvorav ca halvparten kommer fra distriktet (Grenland/Larvik) og ca 200 er utenlandske studenter. Per mai 2023 bor ca 500 flyktninger i mottak i Porsgrunn.

Kilde: sammen-om-porsgrunnshelsa-folkehelse.pdf og www.imdi.no/ statistikk på kommunenivå

Befolkningsutvikling

Ved utgangen av 1. kvartal 2023 hadde Porsgrunn 37 085 innbyggere (SSB). I årene etter 2017 har det vært positiv nettoinnflytting, i størrelsesorden mellom 100 og 200 per år. Høyere nettoinnflytting enn fødselsunderskudd i alle årene etter 2017 har gitt folketilvekst disse årene, inkludert første halvår 2022.

Befolkningsframskrivninger viser at Porsgrunn er blant kommunene som fortsatt vil ha befolkningsvekst, i likhet med andre bykommuner og kommuner på Østlandet. Kommunen ventes å ha fødselsunderskudd, og årsaken til veksten er tilflytting, særlig innvandring, men også innenlandsk flytting. Porsgrunn vil i likhet med resten av landet oppleve aldring av befolkningen. Det blir færre barn og unge, og flere eldre. Sammenlignet med forrige framskriving ventes det en mindre nedgang blant barn og unge. I 2050 forventes en befolkning på 39 400 personer.

	2022	2032	Endring 2022-2032	
			Per år	Samlet
0 - åring	319	330	1	11
Barnehage (1-5 år)	1 722	1 721	0	-1
Grunnskole (6-15 år)	4 123	3 742	-38	-381
Videregående (16-19 år)	1 717	1 698	-2	-19
Voksne (20-66 år)	22 067	22 206	14	139
Eldre (67-79 år)	4 868	5 355	49	487
Eldre (80-89 år)	1 477	2 435	96	958
Eldre (90 år og eldre)	331	438	11	107
Total	36 624	37 925	130	1 301

Kilde: Kommunefakta - SSB og Befolkningsutvikling og folkehelse (framsikt.net)

UngData-undersøkelsen 2021

UngData er lokale barne- og ungdomsundersøkelser der skoleelever over hele landet svarer på spørsmål om hvordan de har det, og hva de driver med på fritiden. Vi har trukket ut områder som anses relevante for kulturplanen.

Sammendraget for undersøkelsen i Vestfold og Telemark viser at hovedfunnet i rapporten er at ungdom har det bra og er fornøyd med livet de lever. Av 22 000 respondenter opplever de aller fleste at de har høy livskvalitet, stor grad av mestringstro, god fysisk og psykisk helse og at de er optimistiske med tanke på framtida. De aller fleste føler seg trygge i nrområdet sitt og er fornøyd med stedet der de bor. Men undersøkelsen viser også at noen ungdommer har ting de sliter med, slik som stress, mobbing, ensomhet og lettere psykiske plager.

UngData viser store, og i noen tilfeller økende, forskjeller i helse, trivsel, helsevaner og deltagelse i fritidsaktiviteter etter familiens sosioøkonomiske status. Ungdom som vokser opp i familier med lav sosioøkonomisk status deltar sjeldnere på organiserte fritidsaktiviteter enn ungdom som vokser opp i familier med høy sosioøkonomisk status.

Organiserte fritidsaktiviteter er en viktig kilde til fellesskap, identitet og mestring blant ungdom. De aller fleste deltar i organiserte fritidsaktiviteter i løpet av oppveksten. 9 av 10 ungdommer i Vestfold og Telemark svarer at de har vært med i en organisasjon, klubb, lag eller forening etter at de fylte 10 år. Men 48 % svarer at de har vært med på færre organiserte fritidsaktiviteter enn før koronatiden. Aktiviteten har gått ned for alle typer aktiviteter, både idrettslag, fritidsklubber, religiøse foreninger, korps, kor, orkestre og kulturskoler. Nedgangen har vært størst blant de yngste på ungdomsskolen. Redusert aktivitet kan skyldes midlertidige begrensninger under pandemien, men vi ser også at medlemstallene har gått ned. Mens 62 % svarte at de var med i en organisasjon, klubb, lag eller forening i 2017/2018, er andelen 56 % i 2021.

Andel deltakere i fritidsaktiviteter (8. kl. – 1.vgs) er 52 % for landet, 53 % for Vestfold/Telemark og 55 % for Porsgrunn. I vårt fylke deltar 35 % av ungdommene fra familier med lav sosioøkonomisk status på minst fem organiserte fritidsaktiviteter den siste måneden, mens for ungdom fra familier med høy sosioøkonomisk status var andelen 55 %. Både idrett og ulike kulturaktiviteter, som kulturskole, korps, kor og orkestre, rekrutterer skjevt. Andelen som deltar i denne typen aktiviteter er høyest blant ungdommer fra familier med høy sosioøkonomisk status. For fritidsklubber er mønsteret omvendt: andelen som deltar i fritidsklubber er størst blant ungdommer fra familier med lav sosioøkonomisk status. 16 % oppgir at de/foreldrene mangler penger til å betale for fritidsaktiviteter de ønsker å delta i.

Å vokse opp i et nabolag og lokalsamfunn preget av fellesskap, sosial samhandling og varierte fritidsaktiviteter fremmer trivsel og helse blant barn og unge (Folkehelseinstituttet, 2021b). Resultater fra UngData-undersøkelsen 2021 viser at mange er godt fornøyd med lokalmiljøet sitt (67 %). Hva gjelder tilbudet i nærområdet er ungdom i Vestfold og Telemark aller mest fornøyd med tilbudet av idrettsanlegg der de bor, etterfulgt av

kollektivtilbudet. 58 % er fornøyd med kulturtilbudet (bibliotek, konserter o.l.), mens 45 % er fornøyd med tilgang på lokaler for å treffe andre (fritidsklubb, ungdomshus osv.)

Et tydelig funn i UngData-undersøkelsen er at ungdommenes fritid er i endring. Stadig flere ungdommer tilbringer mye tid hjemme, og har kontakt med andre gjennom gaming eller over nett/mobil. Ikke overraskende (i lys av koronapandemien) har skjermbruken økt betraktelig siden forrige UngDataundersøkelse. I 2021 svarer 77 % at de bruker tre timer eller mer foran skjerm utenom skoletid, en økning fra 63 % i 2017/2018. Jenter og gutter bruker omtrent like mye tid foran skjerm, men mens guttene bruker mye tid på gaming, bruker jentene mye tid på å være sosiale på nett/mobil. 12 % opplyser at de holder på med e-sport ukentlig eller oftere, og dette er flest gutter.

På spørsmål om å være ungdom i koronatiden trekker flertallet av ungdommene frem de negative sidene pandemien har hatt for livene deres. De påpeker begrensninger i det sosiale livet, at det var restriksjoner på å være sammen og at de ikke får opplevd den ungdomstiden de hadde sett for seg og som de tenker at ungdommer har hatt før dem. Noen av ungdommene reflekterer også over at alle restriksjonene og begrensningene i sosialt samvær kan ha ført til mer ensomhet.

Resultatene fra UngData-undersøkelsen viser at de aller fleste ungdommene i Vestfold og Telemark har god fysisk og psykisk helse. Flere gutter enn jenter er fornøyd med helsa si, mens andelen jenter som er fornøyd med egen helse har gått ned fra 65 % til 59 %. Andel ungdom som opplyser å ha hatt mange psykiske plager er 20 % for Vestfold/Telemark, 19 % for landet og 22 % for Porsgrunn.

Forholdene barn og unge vokser opp under påvirker helsa og trivselen deres. Rapporten viser sosial ulikhet i helse. Unge med få ressurser hjemme har

for eksempel oftere psykiske og fysiske helseplager enn unge fra familier med flere ressurser. UngData-undersøkelsen i Vestfold og Telemark 2021 viser tydelige sosiale forskjeller i helse og livskvalitet blant ungdom. Ungdommer fra familier med høy sosioøkonomisk status er mer fornøyd med helsa si enn ungdommer med lav sosioøkonomisk status. De er også mer tilfredse med livet. Den sosiale gradienten er tydelig: jo høyere sosioøkonomisk status, desto mer fornøyd med helsa si eller jo mer tilfreds med livet er ungdommene.

Kilde. ung-i-vestfold-og-telemark-til-web.pdf (vtfk.no)

Verdiskaping i kultursektoren

Kulturens egenverdi kan vanskelig måles i tall eller kroner. Det samme gjelder betydningen kultur har for individer og samfunn. Ringvirkninger og merverdi av kultur er likevel forsøkt synliggjort i ulike beregninger.

Kulturøkonomi

På oppdrag fra Kulturrådet har Menon Economics sett på kultursektorens økonomi, med utgangspunkt i status i 2018, som en nullpunktsanalyse for å kunne se på konsekvenser av koronakrisen. Kultursektoren er i denne rapporten avgrenset til bransjene musikk, bok, kunst, scenekunst og museum og kulturarv. Kartleggingen fokuserer på aktivitet målt i form av næringens omsetning, verdiskaping og sysselsetting.

Oppsummeringen peker på følgende:

Kultursektoren omsatte for 39 milliarder kroner og sysselsatte 36 000 personer i 2018

Omsetningen i kultursektoren i 2018 var på 39 milliarder kroner, tilsvarende 1 % av omsetningen i Fastlands-Norge. Størst omsetning finner vi innen bok- og musikkbransjenene, mens verdiskapingen i disse to bransjene, samt scenekunst var omtrent på samme nivå. Flest selskaper finner vi innen musikkbransjen. Bransjen bestod av 8 000 foretak, hvorav rundt 80 % var enkeltpersonforetak (ENK). Til sammenlikning var det kun rundt 400 aktører i

bransjen museum og kulturarv, i all hovedsak AS. Kultursektoren sysselsatte rundt 36 000 personer i 2018, hvorav 36 % var i ENK, mens de resterende var sysselsatt i en bedrift. Lønnsomheten i musikk- og kunstbransjene var på 4 % i 2018, mens den bare var på 1 % i bokbransjen.

Store verdikjede-forskjeller mellom bransjene

I utredningen er hver bransje delt inn i skapere og utøver på den ene siden og produksjons- og distribusjonsrelaterte aktører på den andre, basert på hvorvidt selskapene er enkeltpersonforetak (ENK) eller AS og annet. Enkeltpersonforetakene representerer i all hovedsak skapere og utøvere, mens AS o.a. består primært av produksjons- og distribusjonsaktører og støttefunksjoner til disse. Dette skillet gir en grov oversikt over verdikjeden for hver av bransjene. Basert på denne øvelsen finner vi store forskjeller mellom de ulike bransjene. Skapere og utøvere innen musikk- og bokbransjene utgjør majoriteten av selskapene, mens aktører i produksjons- og distribusjonsleddet står for størsteparten av omsetningen i begge bransjene.

Innenfor kunst er omsetningen relativt jevnt fordelt mellom produksjons- og/eller distribusjonsleddet og skapere/utøvere. Museum og kulturarv består nesten utelukkende av aktører i distribusjons-/formidlingsleddet i verdikjeden.

Kultursektoren bidrar til sysselsetting og aktivitet i andre næringer

Analysen peker på at den samlede 2018-omsetningen på om lag 39 milliarder kroner i kultursektoren legger grunnlag for om lag 15 000 sysselsatte i leverandørnæringene (som for eksempel regnskapstjenester og kantinedrift), i tillegg til de 35 600 som er sysselsatt i sektoren. Dermed blir de samlede sysselsettingseffektene av næringens aktivitet over 50 000.

Kilde: Microsoft Word - Menon-rapport 55-2020. Kultursektorens økonomi 2018-Endelig.doc (kulturradet.no)

Verdien av en kulturkrone

Vestfold og Telemark fylkeskommune har i presentasjon for Hovedutvalg for kultur, folkehelse, tannhelse og idrett 03.06.2020, sak 47/20 arkivsaksnr. 20/25634 belyst verdien av en kulturkrone.

De peker på at den offentlige kulturforvaltningen driver utstrakt utviklingsarbeid gjennom bl.a. forvaltning av tilskuddsordninger. Overføring til institusjoner og virksomheter skjer som et ledd i en verdikjede med statlig, fylkeskommunal og kommunal finansiering av nærings- og kulturaktivitet, som er gjensidig avhengige av hverandre. Spleiselaget gir større totalramme til aktørene og genererer betydelig merverdi, mens kutt eller bortfall av bidrag fra en part gir store konsekvenser for mottaker. De økonomiske overføringene bidrar til å generere betydelig aktivitet og verdiskaping i samfunnet.

Som eksempler har de vist til at:

- Sørnorsk filmsenter i perioden 2015-2019 har mottatt kr. 39,3 mill. (fordelt på kr. 1,4 mill. fra fylket, pluss kr. 29 mill. fra staten og kr. 8,9 mill. fra andre eiere). Av total ramme er kr. 5 627 000 tildelt filmskapere i Telemark.
- Ordningen med Arbeidslivets kulturseilas (kulturprogram for bedrifter) er finansiert med 1 stilling i fylkeskommunen (kr. 630 000), og abonnementsinntekter fra bedriftene på kr. 1 590 000, som har gitt et bidrag til privat og kulturbasert næringssektor på kr. 2 220 000 i form av kunstnerhonorarer og kjøp av tjenester fra lokale aktører innenfor bl.a. hotell og teknikk (2018-tall).
- Økonomiske ringvirkninger av Marked for musikk vises ved at kr. 850 000 fra fylkeskommunen gir ytterligere kr. 700 000 i omsetning til reiselivet og kr. 900 000 i omsetning hos næringslivet (kultur m.fl.), som utgjør en total verdiskaping på kr. 1,6 mill.

- Gjennom fylkets tilskuddsordning for kunstproduksjon, arrangørstøtte og festivaler ble det tildelt kr. 4 mill. i tilskudd i 2020. Dette gav kr. 133,4 mill. i total omsetning.
- Midgardsblot-festivalen i Horten, med ca 10 000 besøkende (3 000 per dag), har et totalbudsjett på kr. 13,6 mill. i 2019, hvorav offentlig forvaltning kun bidrar med kr. 30 000 fra Horten kommune, kr. 200 000 fra fylkeskommunen og kr. 375 000 fra Kulturrådet.
- Fylkeskommunen har også støttet produksjoner til Den kulturelle skolesekken. Et eksempel er forestillingen/opplegget Njåls saga, produsert av en kunstner fra Telemark, som fikk kr. 50 000 i støtte. Det la grunnlag for at formidlingsopplegget kunne spilles for barn og unge 57 ganger i Telemark, 38 i Vest Agder og 30 i Buskerud. I tillegg har den blitt spilt på festivaler og kulturarenaer ellers i landet.

Kilde: Presentasjon i Hovedutvalg for kultur, folkehelse, tannhelse og idrett 03.06.2020, sak 47/20 arkivsaksnr. 20/25634

Et eksempel fra Porsgrunn viser den økonomiske verdiskapingen knyttet til Grenland Friteater for 2021. De mottok kr. 2,2 mill. fra kommunen, og tilsvarende fra fylket, samt at de fikk et tilskudd på kr. 6,7 mill. fra staten via Kulturdepartementet. (60/40 finansiering). I tillegg henter de inn ca 3,2 millioner i billettinntekter, samt diverse andre tilskudd. Totalt gav dette et budsjett på ca kr. 15,8 mill. som omsettes til sysselsetting og innkjøp av varer og tjenester. Det medførte sysselsetting av 17,6 årsverk, fordelt på 11,1 årsverk fordelt på 14 fast ansatte personer, og 6,5 årsverk fordelt på 118 frilansere. I tillegg engasjerte de 216 frivillige som utgjør 2,9 ubetalte årsverk.

Tilsvarende økonomiske ringvirkninger vil gjelde for andre kulturaktører som mottar offentlige tilskudd.

Kulturarrangementer og verdiskaping

Idretts- og kulturarrangementer legger igjen millioner av kroner i verdiskaping hvert år. Bak hvert arrangement står en arrangør, en klubb, en organisasjon eller en ildsjel som virkelig brenner for akkurat det de driver med. Felles for dem alle, er at de skaper verdier og aktivitet i hele reiselivs-Norge. Blant annet fordi arrangøren må kjøpe inn en rekke varer og tjenester, gjerne lokalt, for å gjennomføre sitt arrangement. Disse arrangementene fører også til en rekke tilreisende fra inn- og utland. I tillegg til de økonomiske resultatene, skaper arrangementer fantastiske opplevelser for utøvere og publikummere, det engasjerer frivillige og det har store effekter for lokalsamfunnet.

Innovasjon Norge har et verktøy som heter Arrangementskalkulatoren, som viser hvilken betydning et arrangement kan ha for en destinasjon. Her kan man beregne alle deler av et arrangement og til slutt får man ut en regional verdiskaping. Eksempler på beregnet regional verdiskaping viser at landstreiff for russ i Østfold (2019) ble beregnet til å ha en verdiskaping på kr. 17,3 mill., European Choir Games i Oslo (2021) kr. 29,4 mill., NM i Veteranhåndball i Bergen (2017) kr. 13,6 mill. og Midnight Sun Marathon i Tromsø (2019) kr. 37,1 mill.

Kilde: Hvorfor er arrangementer viktige for Norge (visitnorway.com)

Verdien av frivillighet

Frivilligheten er en viktig ressurs for samfunnet, og har også stor egenverdi for den enkelte. Arbeidsinnsatsen i de frivillige organisasjonene i Norge er verdt 78 milliarder kroner og tilsvarer 142 000 årsverk. Dersom man hadde inkludert frivillig innsats i beregningen av bruttonasjonalprodukt, ville ideelle og frivillige utgjort 4,6 prosent av bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge (BNP-FN). Halvparten av den frivillige innsatsen er innenfor kultur og fritid.

Frivillige organisasjoner har flere kilder til finansiering: salg av tjenester til offentlige og private aktører, offentlige tilskudd, medlemskontingenter, sponsorinntekter, loddsalg, gaver og innsamlinger med mer. I tillegg til frivillig arbeid, bidro husholdningene med å dekke omtrent 45 % av organisasjonenes driftsinntekter. Gjennom overføringer og kjøp av tjenester, bidro stat og kommune med henholdsvis 27 % og 17 %. De resterende 12 % ble dekket av andre private aktører. Nesten halvparten av bidraget fra husholdningene gikk til organisasjoner innen lokalmiljø og bolig samt kultur og fritid. Statens bidrag var størst til utdanning, forskning og helse, mens kommunene bidro mest til sosiale tjenester. Over 60 % av midler fra andre private aktører gikk til yrkessammenslutninger og næringslivs- og arbeidslivsorganisasjoner.

Kilde: SSBs satellittregnskap for frivillig sektor 2020. Satellittregnskap for ideelle og frivillige organisasjoner (ssb.no).

Frivillighetsbarometeret 2022 viser at frivillig deltakelse er på vei opp etter koronapandemien. 58 % av befolkningen (over 15 år) har gjort frivillig arbeid i løpet av det siste året, en økning fra 55 % i 2021. Men nivået er fortsatt ikke som før pandemien, da andelen som hadde gjort frivillig innsats var over 60 %. Det er en sterkest økning blant menn og aldersgruppen 30-44 år og 60+. Veksten er svakest blant de yngste.

Kilde: Frivillighetsbarometer 2022 (Frivillighet Norge)

PORSGRUNN KOMMUNE

Les mer om kulturplanen
ved å scanne QR-koden